

Horváth Csaba Barnabás
**Az Obama-kormányzat Kína-
politikája. Beszámoló Zhao**
Suisheng professzor előadásáról

US Leadership in East Asia: The Obama Administration's Policy Adjustment to Shape the Regional Context of China's Rise címmel 2011. október 10-én Zhao Suisheng, az University of Denver professzora előadást tartott a Szingapúri Egyetem Kelet-Ázsia Intézetében.

Obama elnökségének második évében – hangsúlyozta a professzor – jelentős változások történtek az Egyesült Államok és Kína kapcsolataiban. Ezek érintették a Kína által a saját szűkebb érdekeinek tekintett ügyek körét is (mint amilyen például Tajvan vagy a Dél-Kínai tenger kérdése), amelyeket illetően az Obama-kormányzat korábban igyekezett kerülni az összeütközést Pekinggel. Sokan feltették a kérdést, hogy az Egyesült Államok sajátos feltartóztatási politikába kezdett-e Kínával szemben, vagy esetleg mindez egy amerikai–kínai hidegháború előszele? Zhao Suisheng professzor szerint nincs ugyan szó feltartóztatási politikáról, de Washington az erő pozíciójából kezdte el újraértelmezni a Kínához való viszonyát, és a 2010-es év az amerikai politika egyfajta visszatérésének éve volt a Távol-Keletre.

A professzor szerint Washington Kína-politikában az amerikai–kínai kapcsolatok normalizálása (1972) óta négy vízvonalat lehet megfigyelni. (1) 1979-ben a Carter adminisztráció megszakította a diplomáciai kapcsolatokat Tajvannal, ezáltal rendezte viszonyát a Kínai Népköztársasággal. (2) Clinton elnök a hatalomra kerülésekor azzal vádolta az idősebb Bush adminisztrációját, hogy Kína-politikájában nem kezelte kellő súllyal az emberi jogok kérdését. (3) Az Ifjabb Bush paradigmájának lényege pedig az volt, hogy Kína nem stratégiai partner, hanem stratégiai rivális. (4) Obama azzal vádolta elődjét, az ifjabb Bush adminisztrációját, hogy az unilaterális külpolitikai doktrínát követett, és ezen a téren Obama elnök változást ígért.

Az Obama-kormányzat első 7-8 hónapja valóban mézesheteknek bizonyult Kína és az Egyesült Államok kapcsolatát illetően. Az amerikai elnök jelentős szimbolikus gesztusokat tett a Kína által saját szűkebb érdekeinek tartott kérdésekben. Távolságtartóan viszonyult a dalai lámához és 11 hónapra felfüggesztette a Tajvanba irányuló fegyverszállításokat. Utána azonban az érdekek ütközése és az eltérő értékek miatt hamarosan fordulat következett be az amerikai–kínai kapcsolatban, ami az Egyesült Államok aktivizálódását vonta maga után a távol-keleti térségben. Washington időzítése nagyon „ügyes” volt, a 2010-es év ugyanis hullámvölgyet jelentett Kína és több fontos szomszédja kapcsolataiban is, Washington pedig ki tudta használni ezt.

Kína a 2000-es évek közepéig tudatosan visszafogott külpolitikát folytatott, az utóbbi években azonban növekvő ereje tudatában egy sor kérdésben egyre kevésbé tudta vagy akarta fenntartani ezt a visszafogottságot. Ennek hatására 2010-ben elsősorban Dél-Koreával (Észak-Korea miatt) Japánnal, valamint Vietnammal és a Fülöp-szigetekkel (a Dél-Kínai tenger vita-

tott szigetei miatt) kerültek mélypontra a kapcsolatai. Ezek az országok persze az Egyesült Államokhoz fordultak támogatásért Kína ellenében. Japán, Dél-Korea és a Fülöp-szigetek az Egyesült Államokkal korábban kötött katonai egyezményeik megerősítésére vagy megújítására helyezték a hangsúlyt, Vietnam pedig a történelmi sérelmeken szemet hunyva közös hadgyakorlatokat kezdeményezett az amerikai haditengerészettel. Még Szingapúr befolyásos exminiszterelnöke, Lee Kuan Yew is úgy nyilatkozott, hogy szükség van az Egyesült Államok jelenlétére a térségben, ezzel persze nagy felháborodást váltott ki Kínában. Washington kapva kapott is az alkalmon. A Japánnal és Dél-Koreával való együttműködést nemcsak hogy megerősítették, de a háromoldalúság irányába is fejleszteni kezdték, valamint Fülöp-szigetek mellett kiállást is határozottan kinyilvánította. A George Washington anyahajó egy vietnami kikötőbe látogatott, és valóban közös gyakorlatokra került sor Vietnammal. Az Egyesült Államok és az ASEAN kapcsolatai is megerősítésre kerültek.

Kérdés persze, hogy miért romlottak meg ennyire a kapcsolatok Kína és a térség több jelentős országa közt? Valóban ilyen jelentősen változott a Peking külpolitikai fellépése?

Az előadó szerint igen, és ez abból a türelmetlenségből fakad, amelynek gyökere az Egyesült Államok gyengülésében és Kína erősödésében keresendő. Kínában egyre többen érzik úgy, hogy Washington még mindig Kína visszaszorítására törekszik és nem hajlandó megadni Kína számára az őt megillető elismerést. Sokan úgy érzik, hogy ma, amikor már Kína ad jelentős kölcsönöket az Egyesült Államoknak, Washingtonnak le kéne állítania a Tajvanba irányuló fegyverszállításokat, hiszen értelmezésük szerint ezzel tulajdonképpen a Pekingtől kapott pénzt fordítja Peking

ellen. Ebben a kérdésben újdonságot jelentett, hogy Kína gazdasági szankciókkal fenyegette a fegyverszállításban részt vevő amerikai cégeket. A korábbi évtizedekben az volt a megszokott, hogy az Egyesült Államok és más nyugati országok voltak azok, akik gazdasági a szankciókat fegyverként használták, és Kína volt azon országok egyike, amellyel szemben ilyen fenyegetések néha elhangzottak. Most viszont Kína fenyegetett szankciókkal amerikai cégeket, ami teljesen új felállást jelent.

A kínai hozzáállás változása a közvetlen térséggel kapcsolatos politikában is látható. A szűkebb érdekek körébe, amelybe Peking korábban csak például Tajvan és Tibet kérdését sorolta, immár bekerül a Dél-Kínai tenger vitatott zátonyainak kérdése is, amely már a Fülöp-szigeteket és Vietnámot is komolyan érinti. Mikor legutóbb az Egyesült Államok és Dél-Korea közös hadgyakorlatot tartott a Sárga-tengeren, Peking határozott tiltakozást jelentett be ez ellen, holott ilyesmire már korábban nagyon sokszor került sor, de egészen mostanáig Kínának soha sem fogalmazta meg, hogy fenntartásai lennének ezzel szemben.

Washington valóban sok tekintetben gyanakvással szemléli Peking erősödését, és számos kínai belpolitikai jelenségre is aggodalommal tekint. Ezek közül hármat emelhet ki az előadó (1) az átláthatóság hiánya a kínai katonai fejlesztéseket illetően, (2) a kínai nacionalizmus, különösen ennek egyik fontos eleme, az áldozat mentalitás (séreلمي szemlélet) és ezek potenciális hatása a politikai vezetésre, (3) a kínai politikai rendszer (mire számíthatunk, ha esetleg megbukik).

A kínai–amerikai kapcsolatot illetően milyen következtetéseket vonhatunk le, és milyen kilátásokra számíthatunk a következő évtizedeket illetően? – tette fel a kérdést az előadó. A válasz: a fenti baljós tendenciákkal szemben az egyre növekvő

kínai–amerikai gazdasági interdependencia alapot jelenthet pozitív várakozásokra.

Mire számíthatunk tehát? Míg a legpeszsimistább hangok kínai–amerikai hidegháború lehetőségéről, és egy Kínával szembeni amerikai feltartóztatási politikai kezdeteiről beszélnek, addig a legoptimistábbak az interdependenciában bízva harmonikus jövőben reménykednek.

Az előadó szerint, mint annyi más kérdésben, itt is egy köztes forgatókönyv valószínű. Az érdekellentétek miatt biztosan számíthatunk bizonyos fokú nagyhatalmi rivalizálásra, de ez a hidegháború, vagy keményvonalas feltartóztatási politika szintjét valószínűleg nem fogja elérni. Ilyesmi nem csak az interdependencia miatt nem fog bekövetkezni, hanem azért sem, mert az Egyesült Államok nem rendelkezik azokkal a kapacitásokkal, amelyekre a Kínával szembeni feltartóztatási politikához szükség lenne.

Japán, Dél-Korea és a délkelet-ázsiai országok valóban tartanak Kínától, de nem érdekeltek egy az Egyesült Államok vezette Kína ellenes szövetségi rendszerben. Számukra a Washington és Peking közti hintapolitika képviseli a legelőnyösebb irányt. Ez lehetővé teszi számukra, hogy úgy részesüljenek a Kínával való együttműködés adta gazdasági előnyökből, hogy ugyanakkor politikai önállóságuk ne kerüljön veszélybe. Tehát, noha egy ilyen hintapolitika keretei között szívesen együttműködnek Washingtonnal, már nem lennének hajlandóak egy Peking elleni szövetségi rendszerben részt venni. A professzor konklúziója szerint amire tehát a jövőben legnagyobb valószínűséggel számíthatunk: a gazdasági interdependencia által korlátok közé szorított mérsékelt nagyhatalmi vetélkedés az Egyesült Államok és Kína között, a kisebb kelet- és délkelet-ázsiai országok pedig valószínűleg hintapolitikára fognak berendelkezni e két nagyhatalom között.